

Başlık/ Title: Çin Klasik Metni “Müzik Kayıtları”na Göre Antik Çin’de Müzik: Ortaya Çıkışı, Bileşenleri, İşlevi ve Duygular Üzerindeki Etkisi

Yazar/ Author

Gonca Ünal Chiang

ORCID ID

0000-0003-2577-4638

Bu makaleye atıf için: Gonca Ünal Chiang, Çin Klasik Metni “Müzik Kayıtları”na Göre Antik Çin’de Müzik: Ortaya Çıkışı, Bileşenleri, İşlevi ve Duygular Üzerindeki Etkisi , *KARE*, no. 10 (2020): 33-61.

To cite this article: Gonca Ünal Chiang, According to the Chinese Classical Text “Record of Music” Appearance of Music in Ancient China: Its Components, Function and Effect on Human Feelings , *KARE*, no. 10 (2020): 33-61.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 6 Mayıs / May 2020

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 25 Aralık / Dec 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 26 Aralık / Dec 2020

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Gonca Ünal Chiang*

Çin Klasik Metni “Müik Kayıtları”na Göre Antik Çin’de Müzik: Ortaya Çıkışı, Bileşenleri, İşlevi ve Duygular Üzerindeki Etkisi

Özet: Çin Klasikleri arasında müziği analiz ederek insan hayatında üstlendiği önemli fonksiyonu vurgulayan en önemli belge “Müzik Kayıtları”dır. Bu belge, kalp ve müzik arasındaki derin ilişki gerçeğinden yola çıkarak, ideal insan ve ideal toplum tahayyülünü gerçekleştirmekle ilgili önemli ipuçları içermektedir. Ayrıca bu belge; geleneksel Çin düşüncesine ışık tutan temel kaynaklardan biri olması nedeniyle, Sinoloji alanında felsefi açıdan da yeniden incelenmesi gereken belgelerden biridir. “Müzik Kayıtları” metni çerçevesinde hazırlanan bu çalışma üç bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde; insan duyguları aracılığıyla oluşan müzik ve müziğin oluşumunda etkin rol oynayan temel unsurlar tanımlanmıştır. Bu bağlamda sırasıyla; klasik metinlerden yapılan alıntılarla sesler, tonlar, müzik, müzik aletleri ve müziğe eşlik eden danslar ile bu unsurların ortaya çıkmasına etki eden insan duyguları arasındaki etkileşim açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde; insan duyguları ile müziğin karşılıklı etkileşimini sağlayan çift yönlü ilişki, müziğin amacı ve fonksiyonu bağlamında ele alınmıştır. Buna göre; ilk aşamada insan duyguları aracılığıyla oluşan müziğin, ikinci aşamada insan duygularını şekillendiren bir dış etkene dönüşmesi süreci değerlendirilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise; “Müzik Kayıtları” metninin en önemli tartışmalarından birini oluşturan, müziğin insan kalbinde yarattığı denge ve uyum problemi; eski-yeni, iyi-kötü ve klasik-popüler müzik ayrımı üzerinden tartışılmış ve ilk iki bölümde verilen teorik bilgiler, klasik metinden verilen somut örnekler üzerinden değerlendirilmiştir. Kalbin direkt ifadesi olan müzik, insan için bir çeşit içsel ifadeyi oluştururken; müziğe eşlik ederek ifadenin görsel olarak gerçekleşmesini sağlayan dans ise dışsal ifadeyi temsil etmektedir. Genel bakış açısına göre, bir müzikli dans performansında, dışsal ifade olarak dans ve dansa zemin oluşturan hikâye önce oluşmakta; içsel ifade olan müzik ise ona eşlik etmektedir. Oysa “Müzik Kayıtları” metninde bu durum terse döner. Müzik hiçbir performansın eşlik edeni değildir; aksine müzik her zaman başrolde. “Müzik Kayıtları” metninin kalbini oluşturan bu tespit, insanın içsel ifadesini oluşturan duyguları ile dışsal ifadesinin sonuçları olarak ortaya çıkan medeniyet arasındaki ilişkiyle doğrudan bağlantılıdır. Çünkü insan ile medeniyet arasındaki ilişkinin yönü; insanın mı medeniyeti şekillendireceği, yoksa medeniyetin mi insanı şekillendireceği konusunun asıl belirleyendir.

Anahtar Kelimeler: Çin Müziği, İnsan Duyguları, Müzik Kayıtları, Ritüeller Klasiği, Dans.

According to the Chinese Classical Text “Record of Music” Appearance of Music in Ancient China: Its Components, Function and Effect on Human Feelings

Abstract: “Record of Music” is the most important work among Chinese Classics that analyzes music and describes its important function in human life. Based on the interaction of music with the human heart, this classic text gives important clues to the creation of the ideal human and ideal society. Because it is one of the main sources that shed light on traditional Chinese thought, so it is an important work that must be examined within the scope of philosophy studies in the field of Sinology. This study, prepared within the frame of “Record of Music”, is basically divided into three sections. In the first part of the study, basic elements that play an active role in the formation of music are defined. In this context; sounds, tones, music, musical instruments and dances are defined and human emotions that affect the emergence of these

* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalı Dr. Öğr. Üyesi, goncaunal@ankara.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-2577-4638.

elements are explained by giving examples from classical text. In the second part of the study; the relation that enables the interaction of human emotions and music is discussed in the context of the purpose and function of the music. Because the music which is created through human emotions, turns into an external factor that shapes human emotions. In the last part of the study; the problem of balance and harmony created by the music in the human heart, which constitutes one of the most important discussions of the "Record of Music", is analyzed. In this content; the distinction between old-new, good-bad and classical-popular music is made. Also, the theoretical information given in the first two sections was evaluated with concrete examples from classical text. Music, which is the direct expression of the heart, constitutes a kind of inner expression for man; and the dance accompanying the music represents the external expression. According the general point of view, in a musical dance performance, the story that forms the content of dance as an external expression is formed first; music, which is an inner expression accompanies it. However, the situation in the "Record of Music" is opposite. Music does not accompany any performance because music is the main character. This determination, which forms the heart of "Record of Music", is related to the relationship between human emotions and civilization, which is a human product. Because the direction of the relationship between human and civilization; determines whether human will shape civilization or civilization will shape human beings.

Keywords: Chinese Music, Human Feelings, Record of Music, Book of Rites, Dance.

Giriş

Müzik Kayıtları (樂記); Ritüeller Klasiği (禮記) içerisinde yer alan on dokuzuncu metindir¹. “Müzik Kayıtları”nın yazarı ve ait olduğu dönemle ilgili olarak, bugün itibarıyla ulaşılabilen en erken kayıt, Çin’in yirmi dört klasik metninden biri olan Hanshu’da (漢書) geçmektedir². Hanshu Yiwenzhi’da (藝文志) geçen bir paragrafta şöyle bir açıklama mevcuttur: “Wu Di döneminde, Hejian’den Xian Wang³, Ru Jia’yı⁴ severdi. O, Mao Sheng⁵ ve diğer kişilerle bir araya gelerek Zhou Dönemi Saray Kayıtları’nı derlediler. Ön-Qin Dönemi Düşünce Ekolleri’nin kayıtları arasından müzik ile ilgili olanları bir araya toplayarak Müzik Kayıtları’nı oluşturdular... Liu Xiang’ın kontrolünden geçtikten sonra Müzik Kayıtları, toplamda yirmi üç bölüm olarak düzenlenmiştir”⁶.

Hanshu’da geçen cümleleri yorumlayan Taiwan’lı yazar Zhang Yinshu, bu paragrafın “Müzik Kayıtları”nın yazarına dair okuyucuda yanlış bir izlenime sebep olabileceğini belirtmektedir: “Söz konusu kayıta, Liu De, Mao Chang ve diğer aydınların Müzik Kayıtları’nı ortaya çıkaran kişiler olması, onların yazar olduğunu göstermez. Söz konusu kişiler, yalnızca eski düşünürlerin fikirlerini bir araya getirerek bu eseri derlemişlerdir. Günümüz cümleleriyle anlatacak olursak; bu insanlar yazar değildir derleyicidir. Bu sebeple; bu alıntıya bakarak, bu kişilerin Müzik Kayıtları’nın yazarı olduğunu düşünmek hata olur”⁷.

Hanshu’daki kayıt dikkate alınır, “Müzik Kayıtları”nın tek bir döneme ait veya tek bir yazarın elinden çıkma bir eser olduğunu söylemek mümkün değildir. Çinli araştırmacı Cai Zhongde’ya göre “Müzik Kayıtları” eseri, Batı

¹ Toplamda yirmi dokuz cilt ve kırk dokuz metinden oluşan Ritüeller Klasiği’nin, Batı Han Dönemi (M.Ö.202) düşünür ve aydınları tarafından bir araya getirildiği düşünülmektedir.

(“Ritüeller Klasiği”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://baike.baidu.com/item/>)

Ön-Qin Dönemine (先秦時期) ait felsefi düşünce ve iki dünya görüşü gibi metafizik konulara da yer verilen klasikte; daha yoğunluklu olarak toplum kuralları, kanun ve yasalar, eğitim, politika, görgü kuralları, ritüel ve merasimler, estetik ve müzik gibi toplumu her yönden ilgilendiren; sosyal, kültürel ve siyasi yaşama yön vermiş konulara yer verilmiştir. İçindeki pek çok metin Konfüçyüs tarafından yazılmadığı halde, Konfüçyüs’ün düzenlemesi ve derlemesinden geçtiği için klasik, Konfüçyanizmin (儒家) eserleri arasına alınmıştır. (Muhaddere Özerdim, *Büyük Bilgi ve Müzik Hakkında Notlar*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1963, s.VI.)

² Yinshu Zhang, *Liji Sixiang Conglun*, Taipei: Furen Daxue Chuban She, 2006, s. 215.

³ Hejian soylularından, gerçek adı Liude (劉德).

⁴ (儒家)Konfüçyüs Ekolü.

⁵ Gerçek adı Maochang (毛萇).

⁶ Zhang, a.g.e., s. 215.

⁷ Zhang, a.g.e., s. 216.

Han Dönemi öncesine ait, Konfüçyüsçü düşünürlerin müzik üzerine görüşlerini içeren birleştirilmiş bir koleksiyondur. Bu koleksiyon tek bir döneme ait değildir; uzun yılların birikimi ile oluşturulmuştur⁸. Cai Zhongde gibi, "Müzik Kayıtları"nın pek çok düşünür ve aydının katılımıyla oluşturulan bir metin olduğunu düşünen Zhang Yinshu da, bu durumun metnin bölümleri arasında kimi zaman ortaya çıkan çelişkili açıklamalardan anlaşılabilirliğini ifade etmektedir⁹

Günümüze kadar ulaşmış olan "Müzik Kayıtları" metninin pek çok dizilişi olmakla birlikte, farklı dizilişlerde metnin içeriğinde herhangi bir değişiklik olmadığı tahmin edilmektedir¹⁰. Günümüzde kullanılan en yaygın olan diziliş ise; Güney Song Dönemi düşünürü Zhuxi (1130-1200)'ye ait olandır¹¹.

Müzik ve ritüellerin insan ve toplum yaşamına etkisinin konu alındığı "Müzik Kayıtları" metninde, ağırlıklı olarak müzik kavramı üzerinde durulmaktadır. Müziği, insan varlığının ve insanın dış dünya ile kurduğu duygusal ilişkinin temel zeminine oturtan metinde, öncelikle müziği oluşturan temel unsurlar açıklanmıştır. Buna göre; insan duyguları ve müzik arasındaki etkileşimin ilk adımını sesler ve tonlar oluşturmaktadır. Duyguların bir ifadesi olarak ortaya çıkan sesler ve seslerin bir araya gelerek nizamlı dizilişleriyle oluşan tonlar¹², müzik enstrümanları ve dans hareketleriyle birleştiğinde, insan kendini, yani ruhsal ve duygusal dünyasını, dış dünyaya ifade eder ve bu ifade insanın kullanabileceği en doğal ve en mükemmel iletişim aracı haline gelir.

⁸ Zhongde Cai, *Zhongguo Yinyue Meixue Shi*, Pekin: Beijing Renmin Yinyue Chuban She, 2010, s.313.

⁹ Zhang, a.g.e., s. 216.

¹⁰ Özerdim, a.g.e., s.VI.

¹¹ Günümüze kadar pek çok dile çevrilmiş olan Müzik Kayıtları'nın Türkçe'ye ilk tercümesi Türk Sinolog Muhaddere Nabi Özerdim tarafından yapılmıştır. 1945 yılında, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı yayını olarak basılan tercüme, Büyük Bilgi ve Müzik Hakkında Notlar başlığı ile iki bölümlü bir kitap olarak hazırlanmıştır (Kitabın ilk bölümünde Ritüeller Klasiği içinde yer alan Büyük Bilgi (大學)'nin tercümesine yer verilmiş, ikinci kısımda ise Müzik Kayıtları'nın tercümesi verilmiştir). Tercüme kitapta, Müzik Kayıtları metni üç ana bölüme ayrılmış ve toplam otuz dipnot bilgisi eklenerek tamamlanmıştır. Tercümenin hazırlandığı dönem dikkate alındığında, son derece sınırlı sayıda kaynak aracılığıyla tamamlanan çalışmanın, hem hazırlandığı dönemde hem de günümüzde Sinoloji araştırmalarına sağladığı katkı göz ardı edilemez.

¹² Sese anlam kazandıran ses rengi olan ton, müzikte majör ve minör dizilere ve bu dizilerin oluşturduğu armonik denge sistemine verilen addır. (Ton: "Mozaik", son güncelleme 29 Kasım, 2020, <https://www.mozaik-koeln.com/tr/Kutuphane.shtml>.)

Bir insan ürünü olarak ortaya çıkan müzik, aynı zamanda insan duygularına etki ederek, kişinin karakterini ve yaşamını şekillendirme fonksiyonuna sahiptir. İnsanın dış dünya ile etkileşiminde, sosyal yaşamında, toplum düzeninin sağlanması, siyaset ve eğitimin planlanması konularında ritüellerle birleşerek çeşitli standartlar oluşturan müzik; insan için ideal yaşam şartlarını sağlamış ve ideal insan ideal toplum hayalinin gerçekleştirilmesi sürecinin en önemli parçasını oluşturmuştur.¹³ “Müzik Kayıtları” metnine bakıldığında, müziğin insan hayatında oynadığı bu önemli rolün, erdemli yöneticiler tarafından milattan önceki yüzyıllarda keşfedildiği ve sonraki nesillere aktarıldığı anlaşılmaktadır. Bu aktarım sürecinde; müziğin insanlar ve toplumlar üzerindeki olumlu-olumsuz etkileri, metin içerisinden verilen somut örneklerde de görülebilmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın ilk aşamasında; insanın zihni ve kalbi arasındaki doğru ilişkinin zeminini oluşturan müziği ve müziğin oluşumunu sağlayan temel unsurları, “Müzik Kayıtları” metni çerçevesinde analiz etmekte fayda görülmektedir.

1. Müziğin Ortaya Çıkışı ve Temel Unsurları

“Müzik mutluluktur, insan duygularının (ilişkilerinin) vazgeçilmezidir. Mutluluk seslerde ifade edilir, hareketlerde (danslarla) kendini gösterir; bu insan doğasının bir gerçeğidir”¹⁴. Müzik ve mutluluk arasında ilişki kuran, çok derin bir felsefesi olan bu kayıta müzik; insanın mutluluk duygusunun seslerle ifadesi olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle; insana mutlu hissettiren duygular öncelikle müziğe, sonra da hareketler aracılığıyla müziğe eşlik eden dansa temel oluşturmaktadır. Böylece “müzik mutluluktur”paradigması, kayıtlardaki en önemli felsefi değerlendirme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan müziğin insan doğasının gerçekliğini ortaya çıkaran bir gerçeklik olduğunu ifade etmemiz gerekir. Çünkü müzik yalnızca mutluluk duygusu ile bağlantılı değil, aynı zamanda insan doğası ile doğrudan ilgilidir. İnsanın evren ve varlıkla etkileşim sürecinde, dış etkenlerin etkisi ile insanda pek çok ve çeşitli duygular oluşmaktadır. Kişi, öncelikle kendi benliğini tanımak, sonrasında ise dış dünya ile iletişim kurmak amacıyla kalbinde oluşan bu duyguları ifade yoluyla açığa çıkarmak ihtiyacı duyar. Bu noktada insanın kullandığı ilk ifade yöntemi “ses çıkarmak”, bir diğeri

¹³ Müziğin toplum düzenine etkisi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Gonca Ünal Chiang, “Çin Klasik Müzik Kayıtlarına Göre Antik Çin’de Müziğin Toplumsal Fonksiyonu”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/68 (2020), s. 60-80.

¹⁴ “Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 47”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

ise "ellerini, ayaklarını ve vücudunun tamamını kullanarak çeşitli hareketler yapmak"tır. İşte bu ses ve hareketler, "Müzik Kayıtları" metnine göre, insan doğasının bir gereğidir; ayrıca müzik ve dansa temel oluştururlar.

Tonu ve melodisi olan bir müziğin temeli seslere dayanır, seslerin çıkışı duyguların ifadesi ile ancak gerçekleşir. İnsanda duygu oluşumunun temel şartı ise dış dünya ile kurduğu iletişimidir. "Müzik Kayıtları"nda ses ve tonun oluşumu şu cümlelerle tanımlanmıştır: "Tüm tonlar insan zihninden (kalbinden) çıkar. İnsan zihninin faaliyeti dışsal etkenlerin etkisiyle oluşur. Dış etkenlerle etkileşim sonucu hareketlenmeler meydana gelir, bunlar sesler olarak şekillenir. Farklı seslerin birbiriyle etkileşimi bazı değişiklikleri meydana getirir. Bu değişiklikler beraberinde kuralları (nizamı) getirir. Bu melodiye (nizama) ton¹⁵ adı verilir¹⁶. Duygular kalpte harekete geçtiğinde, kendilerini sesler halinde şekillendirir ve ifade ederler. Sesler düzenli hale geldiğinde ise bunlar ton diye adlandırılır..."¹⁷.

Buna göre; insanda duyguların oluşumu, çoğunlukla dış etkenlere bağlıdır. Dış etkenlerle etkileşimi sonucunda insan kalbinde hisler ve duygular oluşur, bunların somutlaşarak dışa vurumu ise sesler veya hareketler ile şekillenir¹⁸. Farklı duygular farklı sesleri meydana getirir, farklı sesler bir araya geldiğinde değişime uğrar ve nizama girer, böylece tonlar oluşur¹⁹. Müziğin oluşumu ve duygulara etkisi konusunda tartışmalarda bulunan Konfüçyüs, Lu Ülkesi müzik üstatlarından biriyle yaptığı bir sohbette, sesler ve tonların bir araya gelerek müziği ortaya çıkartmasıyla ilgili bir tanımlama yapmıştır. Söz konusu tanımlama Konfüçyüs'ün konuşmalarının derlendiği Lunyu Klasığı'nda (論語) şu şekilde kaydedilmektedir: "...Müziğin ortaya çıkışı bilinebilir. Başlangıçta seslerle enstrümanlar bir araya gelir; ardından saf, temiz ve devamlılığı olan tonlar oluşur, işte müzik böyle ortaya çıkar"²⁰.

¹⁵ Seslerin düzenli sıralanarak makamları oluşturması.

¹⁶ "Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 1", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://cctext.org/liji/yue-ji>.

¹⁷ "Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 3", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://cctext.org/liji/yue-ji>.

¹⁸ Müzik Kayıtları'nda sesler müziği, hareketler dansı ifade etmektedir.

¹⁹ Çeşitli sesler çıkartarak duyguları ifade etmek yalnızca insana özgü bir yetenek değildir. Dış etkenlerle etkileşim halinde olan hayvanlar da tepkisel olarak ses çıkartmakta ve kendilerini ifade etmektedirler. Ancak farklı sesleri bir araya getirerek bunlardan melodi oluşturmak ve bunlara anlamlar yükleyerek müziği yaratmak insana has bir yetenektir. Müzik Kayıtları'na göre, ses tonun şartı, ton ise müziğin şartıdır; bunu da yalnızca insanlar gerçekleştirebilir: Sesi anlayıp tonu bilmeyenler, kuşlar ve hayvanlardır...tonu bilmek için sesleri anlamak gerekir, müziği bilmek için tonları anlamak gerekir... ("Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 5", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://cctext.org/liji/yue-ji>).

²⁰ "Lunyu 論語 Bayi, Bölüm 3", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://cctext.org/analects>. Xie Bingying, *Sishu Duben*, Taipei: Sanmin Shuju, 2003, s.97.

Ancak; duyguların ifadesi olan ve bir araya gelerek tonları ²¹ oluşturan sesler, farklı duygulara göre farklı özelliklere sahip olabilmektedir. Örneğin; duygunun yönüne, derecesine ve içeriğine göre kimi zaman yüksek çıkan sesler kimi zaman alçak çıkabilmekte; kimi zaman duyguyu tüm netliğiyle ortaya koyarken, kimi zaman bastırma ve saklama fonksiyonu gösterebilmektedir. Ancak; taşıdıkları anlamlar ve üstlendikleri görevler farklılık gösterse de, belirli kurallar çerçevesinde ve bir düzen oluşturacak şekilde yan yana gelebilen sesler; tonları ve melodiyi oluşturarak bir müzik parçasını ortaya çıkarabilmektedir. Bu durum klasik metinde şöyle verilmiştir: “Sesler yukarı çıkar ve yükselir, aşağı iner ve alçalır, kıvrılır ve bükülür, durur ve sessizliğe bürünür, kurallarına uygun geçişleri vardır, dairsel tekarları vardır, sıra sıra olan sesler bir inci gibi dizilir.”²²

1.1. Müzik Aletleri

Ses ve tonların kombinasyonu ile oluşan müziğin, insanın dış dünyayla iletişimini sağlayan tamamlanmış bir ifade yöntemine dönüşmesinde, müzik aletlerinin ve dansların da oldukça önemli bir rolünün olduğunu belirtmek gerekir. Seslerin insan duygularını ifade etmekte yetersiz kaldığı durumlarda devreye giren müzik çalgıları ve çeşitli vücutsal hareketleri içeren danslar, gerektiğinde müziğin eksik kalan yönlerini tamamlamakla birlikte, müzikle verilmesi amaçlanan anlam ve içeriği de güçlendirmekte ve zenginleştirmektedirler. Dolayısıyla; müziği insan yaşamının temelinde oturtan Müzik Kayıtları metninde de; müzik çalgıları, dans aletleri, çeşitli anlamlar içeren dans hareketleri ve gösterilerde dansçıların kullandığı süs eşyalarıyla ilgili cümlelere pek çok bölümde yer verilmiş ve bunlar müziğin temel parçaları olarak tanımlanmıştır. Söz konusu cümlelerde geçen müzik çalgıları temelde şunlardan oluşmaktadır: telli çalgılardan kitara (琴 qín) ve erganun (瑟 sè); vurmali çalgılardan davul (鼓 gu), küçük davul (鞀 tao), ahşap davul (柁 kong), ahşap davul (楛 jie); üflemeli çalgılardan flüt (笛 dí), mızık (簧 huáng), bambudan yapılan üflemeli çalgı (簾 chi), çok delikli üflemeli çalgı (笙 shēng), shēng'dan büyük üflemeli çalgı (竽 yú) ve diğer müzik aletleri; altın zil (武 wǔ), çan (鐘 zhōng), ses taşları (磬 qìng), topraktan yapılan müzik aleti (埙 xūn).²³ Temelde maden, taş, ipek, ahşap ve bambu gibi doğal malzemelerden yapılmış olan bu müzik aletleri; doğal

²¹ Sese anlam kazandıran ses rengi olan ton, müzikte majör ve minör dizilere ve bu dizilerin oluşturduğu armonik denge sistemine verilen addır. (Ton: “Mozaik”, son güncelleme 29 Kasım, 2020, <https://www.mozaik-koeln.com/tr/Kutuphane.shtml>.)

²² “Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 50”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

²³ Klasik metinde müzik çalgılarının geçtiği bölümler sırasıyla: 21, 23, 33, 41, 42.

duygularını açığa çıkararak kendini ifade etme ve dış dünya ile iletişim kurma çabası içinde olan insan için, doğa temelinden kopmamış en tabii ifade araçlarıdır.

1.2. Tamamlayıcı Unsur Olarak Dans

Çalgıların eşlik ettiği bir müzik performansında, müziğin içeriğini zenginleştirmek, verdiği mesajı güçlendirmek veya müziğin ifadede eksik kaldığı yönleri tamamlamak amacıyla performansa danslar da dahil olabilmektedir. "Müzik Kayıtları" metninde dans; ses ve tonların müziğe dönüşmesi için önemli bir tamamlayıcı olarak tanımlanmaktadır: "Tonların kombinasyonu ile kalkan, balta, sorguç (kuş tüyü) ve öküz kuyruğu gibi dans aletlerinin eşliğinde müzik denilen şey oluşmuştur".²⁴

Alıntıda, geçen kalkan ve balta; savaş sahnelerinin temsil edildiği dans performanslarında kullanılan aletlerdir. Sorguç (kuş tüyü) ve öküz kuyruğu ise; barış sahnelerinin temsil edildiği performanslarda, dansçıların kıyafetlerinin veya dans hareketlerinin birer parçasını oluşturan süs eşyalarıdır.²⁵ Bu aletler de tıpkı müzik çalgıları gibi doğal malzemeden yapılmıştır ve insanın hem doğaya karşı verdiği yaşam mücadelesinin hem de dış dünyayla etkileşim sürecinin en tabii sembollerini oluşturmaktadır.

"Müzik Kayıtları" metninde, müziğe eşlik eden dans ve süs malzemelerinin yanı sıra, müzikli dansa eşlik eden temel dans hareketleri hakkında da bilgiler verilmektedir. Örneğin; eğilmek, kalkmak, kıvrılmak, açılmak, başı eğmek ve kaldırmak, ileri ve geri hareket etmek, yavaşlamak ve hızlanmak grup oluşturmak, çömelmek, yere diz koymak, el ve ayak vurmak vb. bunlardan bazılarıdır.²⁶ Bu hareketler, sergilenen müziği biçimsel açıdan zenginleştirirken, içeriğe de önemli katkılar sağlamakta ve izleyiciye önemli mesajlar vermektedir. Buna "Müzik Kayıtları" metninden birkaç örnek verilebilir. Örneğin; dansçıların dans adımlarının ve kol açıklık mesafelerinin, performansta dansçının temsil ettiği derebeylerinin yönetimde gösterdikleri başarı hakkında bilgi verdiği anlaşılmaktadır: "Halkını iyi yönetemeyenlerin dans hareketleri uzağa yayılır, halkını iyi yönetenlerin dans hareketleri kısa mesafede kalır."²⁷ Yine benzer şekilde;

²⁴"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 1", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

²⁵ Özerdim, a.g.e., s.55.

²⁶ Müzik Kayıtları Klasiklerinde söz konusu dans hareketlerinin verildiği bölümler sırasıyla şöyledir: 13-43-44.

²⁷ Alıntudan, halkını başarıyla yöneten bir derebeyin temsil edildiği dans performansında, etrafında onu seven ve destekleyen kalabalık insanların çok olması sebebiyle, dans adımlarını ancak kısa mesafede atabildiği; başarısız bir yöneticinin ise onu seven ve destekleyen halkı

ileri ve geri hareketlerin bir nizam içinde yapıldığı, adımların müzik ritmiyle uyum sağladığı, dans yerlerinin ve dans hareketlerinin belirli kurallara bağlı olduğu dans performanslarının; evren ve doğanın kusursuz düzenini temsil ettiği şeklinde anlaşılabilir. “Belirli dans hareketleri ve belirli dans yerleri vardır, ritim ile birlik olunur, düzen oluşur, ileri ve geri hareketler düzgün olur...müzik, gök ve yerin kaderini gösterir (emridir), evren ve varlıklar arasında düzen (uyum) sağlayan temel prensibi gösterir...”.²⁸ Metnin diğer bir bölümündeysen; dans esnasında dansçıların kullandıkları kalkanın güç göstergesi olduğu, hızla hareket ettirilen el ve ayakların savaş işareti olduğu, dansçıların ellerinde bulunan çanları sallamalarının dört yana yapılan saldırıların ve hükümdarın gücünün sembolü olduğu gibi bilgiler verilmektedir. Metnin kırk dördüncü bölümü bunun için iyi bir örnek niteliğindedir: “Konfüçyüs dedi ki: Oturun! Size anlatayım. Müzik (müzikli dans), tamamlanan başarıları sembolize etmek için kullanılır. Kalkanı elinde tutarak dağ gibi ayakta durmak, Wu Kralının önemli bir işi olduğunu (savaşı) sembolize eder, kollarını hiddetle hareket ettirip ayaklarını yere vurmaları Da Gong’un (Shang Hanedanlığını yok etme) amacını sembolize eder. Wu performansının sonunda birlikte diz çökme hareketi, Zhou Gong ve Zhao Gong’un savaştan sonra uyguladıkları ritüeli sembolize eder. Wu performansı başladığında ilk kısımda dansçılar kuzeye doğru hareket eder, bu kralın kuzeye asker gönderdiğini sembolize eder, ikinci kısımda Yin hanedanlığının yenilgiye uğratılması sembolize edilir, üçüncü kısımda güneye doğru yönelme sembolize edilir, dördüncü kısımda güneydeki ülkelerin fethedilmesini ve Zhou ülkesinin sınırlarına katılmasını sembolize eder. Beşinci kısımda dansçılar ikiye ayrılır, bu hükümdara hizmet eden Zhou Gong’un solda, Zhao Gong’un sağda olmasını sembolize eder (onlar hükümdarın sağ ve sol kolu gibidir), altıncı kısımda dansçılar hükümdara olan saygılarını ifade etmek için tekrar bir araya toplanırlar. Her iki takım dansçılar ellerindeki çanları sallaması, dört bir yana yapılan saldırıları ve ordunun göğün oğlu olan hükümdarın bulunduğu merkezi sallayan gücünü ifade eder. Her iki takım dansçıların ileri doğru harekete geçmesi, savaşın başarıyla erken bittiğini gösterir, dansçıların yerlerinde uzun süre hareket etmeden durmaları, Wu Kralının bütün derebeylerin gelmesini beklediğini sembolize eder”.²⁹

olmadığı için dans adımlarının uzak mesafelere yayıldığı anlamı çıkartılabilmektedir. (“Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 22”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.)

²⁸“Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 49”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

²⁹“Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 44”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

1.3.Müzik ve Dans İlişkisi

"Müzik Kayıtları" metninde; dans, dans aletleri ve dans hareketleri hakkında bilgiler verilmekle birlikte; bunların temel bilgilerin ve bir kaç somut örneğin ötesine geçmediği görülebilmektedir. Ancak bunun sebebi olarak, dansın yeterince önemli görülmediği düşüncesi hatalı olacaktır. "Müzik Kayıtları" metninde yine de başrol müziğe aittir. Çünkü müzik insanın evren ve varlıkla iletişimine temel oluşturan, insan varlığının en önemli unsurlarından biri olarak tanımlanmaktadır. Klasik metinde dansa atfedilen en önemli görev ise müziğin boşluklarını doldurmaktır. İnsan kalbinde oluşan duyguların açığa çıkartılması konusunda müziğin yetersiz kaldığı zamanlarda dans devreye girerek müziğe destek olmaktadır. Metinde, bir müzik üstadı olan Üstat Yi'nin şu sözlerine yer verilmiş olması dikkat çekicidir: "Kalp mutlu olup da kendini ifade etmek istediğinde, sözcükler söylenir, bunlar yetmezse kelimeler uzatılarak söylenir, bu da yetmezse ah çekmeler eklenir, bu da yetmezse eller hareket eder, onlar yetmezse ayaklarla yere vurulur ve dans edilir".³⁰ Buna göre; kişinin kalbindeki duyguları ifade etmede sözcüklerin yetersiz kaldığı durumlarda müziğe başvurabileceği, müzikle tam dolduramadığı boşlukları ise dans ile doldurabileceği ifade edilir. Diğer bir deyişle; müzik, anlaşılamayan sözcükler için; dans ise ifadede yetersiz kalan müzik için tamamlayıcı bir unsurdur.

Bu noktada genel bir toparlama yapmak gerekirse; seslerin tonlarla kombinasyonu ve müzik aletlerinin de katılımıyla müzik ortaya çıkmakta; danslar ise müziğin anlam ve içeriğini zenginleştirmekle birlikte, seslerin ifadede yetersiz kaldığı noktada müziği tamamlayıcı bir görev üstlenmektedir. Ancak dikkat çekici olan, bu tanımlarda, yaygın olanın aksine, müzik dans için bir tamamlayıcı unsur değildir; aksine dans müziğe eşlik eder. Diğer deyişle müzik her zaman ön plandadır ve başrolü oynar. Müzik aletleri ve danslar ise müziğin varlığını destekleyen yan rollerdir. Bu üçlünün uyumlu performansı sayesinde, insan kalbinin derinliklerindeki duygular açığa çıkarak kendini ifade edebilir: "Şiir (sözcükler) insan ideallerinin ifadesidir, müzik insan kalbinin sesini yansıtır, dans ise insanın görüntüsünü ve hareketlerini yansıtır. Bu üçü insan kalbinden çıkar ve

³⁰"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 50", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

müzik aletleriyle eşleşir. Bu yüzden, duygular çok derin, açığa çıkardıkları şeyler (anımlar) çok net olabilmektedir”.³¹

1.4. Müziğin Oluşumunda Duyguların ve Karakterin Etkisi

“İnsanların çeşitli ruh halleri ve psikolojik değişimleri ses ve hareketlerde kendini gösterir”³² ; “Müzik Kayıtları” metninde sık tekrarlanan bu cümle, müziğin ve müziğe eşlik eden dansın oluşumunda insan duygularının üstlendiği önemli göreve dikkat çekmektedir. Metinde; duygular aracılığıyla oluşan müzik ve müzik aracılığıyla şekillenen duygular arasındaki çift yönlü ilişki temelde şöyle bir çerçevede verilmektedir: Dış etkenlerin kalbe etkisi, duygunun kalpte oluşumu, duygunun ifadesi aşamasında sesin ortaya çıkışı, sesin başka seslerle değişime uğrayarak belli bir nizam içinde tonları³³ oluşturması, tonların müzik ve dans aletleri ile kombinasyonu sonucunda müziğin ortaya çıkışı ve ortaya çıkan müziğin dinleyen insanların kalbine aktarılarak duygularına etki etmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu sıralamada görüldüğü gibi; başlangıçta dış etkenlerin etkisiyle insan kalbinden meydana gelen müzik, daha sonra bir dış etken rolü üstlenerek insan kalbine etki etme fonksiyonu kazanmaktadır. Söz konusu döngünün ilk yönünü oluşturan müziğin oluşumu aşamasında; öncelikli olarak dış dünyayla etkileşim kuran insanın kalbinde çeşitli duygular oluşmaktadır. Etkileşim esnasında, etkinin yönüne göre bu duygular sevinç, keder, kızgınlık, utanma, saygı, sevgi gibi farklı şekillerde oluşabilmektedir. Söz konusu duygulara bağlı olarak gelişen sesler ise, duygulara paralel bir yapıda ve farklı yönlerde ortaya çıkmaktadır. Bu durum, “Müzik Kayıtları” metninde şöyle örneklendirilmektedir: “Onun (müziğin) temeli, insan zihnini (kalbini) etkileyen dış etkenlere dayanır. İnsan zihni (kalbi) kederi hissettiğinde, insandan çıkan ses telaşlı ve sönüktür. İnsan zihni neşeyi hissettiğinde, sesler rahat ve sakindir. Sevinç hissettiğinde, sesler yükselerek uzağa saçılır ve dağılır. Hiddet hissettiğinde, ses kaba ve keskindir. Saygı hissettiğinde, sesler düz (kesin, duyguları gizler gibi) ve alçak gönüllüdür. Sevgi hissettiğinde, sesler ahenkli ve yumuşaktır. Bu altı ses (ve ortaya çıkardıkları duygu), insan tabiatında var olan sesler değildir, bunlar dış etkenlerin etkisiyle meydana gelir”.³⁴

³¹“Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 33”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

³²“Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 1”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

³³ Makamları oluşturması.

³⁴“Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 2”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

Tanımdan anlaşıldığı kadarıyla, insanda duygu oluşumu insan doğasına değil, dış etkenlerin etkisine bağlıdır. Buna göre; duygu ve müzik ilişkisini oluşturan çift yönlü döngüye bağlı olarak, döngünün ilk yönünü oluşturan süreçte, dış etkenlere tepki şeklinde ortaya çıkan sesler, duygunun oluşum yönüne göre farklı tonlarda şekillenmekte ve müziğe farklı anlamlar katmaktadır; döngünün ikinci yönünü oluşturan süreçte ise ortaya çıkan sesler, dinleyicisinin duygularına etki ederek onda farklı his ve duygular ortaya çıkarmaktadır .

Müziğin oluşumunda, duyguların yanı sıra müziğe etki eden ikinci bir unsur da insan karakteridir. İnsan karakteri, ortaya çıkardığı müziğin türünü, tarzını, kalitesini ve kullanım amacını etkileyebileceği gibi; ortaya çıkan müzik, onu üreten veya tercih eden kişinin erdemi ve karakteri hakkında önemli bilgiler verebilmektedir. Örneğin "Müzik Kayıtları" metninde; "bağışlayıcı, sakin, dürüst, güvenilir, açık görüşlü, temiz kalpli, mütevazı, sevgi dolu insanlar" ³⁵ tarafından üretilen ve yine benzer karakterdeki insanlar tarafından tercih edilen müzik türleri ile "fazilet sahibi, erdemli, evren ve doğanın düzenini iyi bilen ve bu düzeni kendine örnek alan, ülkede istikrar sağlayan ve halkını iyi yöneten yöneticilerin"³⁶ yaptıkları müzikler *erdemli sesler*³⁷ olarak adlandırılmakta ve bu müziklerin dinleyicisine de doğru mesajlar verdiği bildirilmektedir. Bunların aksine; "ahlaki açıdan yetersiz, istek ve arzularına hakim olmaktan aciz, toplumda statü ve mevki ayrımı yapamayan, serkeş, tembel ve idealden çok uzak insanların" ³⁸ ürettiği ve tercih ettiği müzikler ise dinleyicisinin hem duygularında hem de karakterinde olumsuz etkiler bırakabilecek türde müzikler olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde klasik metinde, cesur ve dürüst olan insanların tercih ettikleri müzik türleri hakkında da bilgiler verilmiş; "cesur ve dürüst insanlar şarkılarla kendilerini ifade etmezse, onları kim tanıyabilir ki... saygılı sesler saygıyı, ahenkli sesler de uyumu yansıtır..."³⁹ cümleleriyle insan karakterinin müziğe yansımaları net biçimde ifade edilmiştir.

2. Müziğin Duyguların ve Karakterin Oluşumu Üzerindeki Etkisi

"Müzik insan duygularına dokunur, ruhunu ve zihnini etkiler, bedenini harekete geçirir. İnsanda güzel duygular uyandırmasının yanı sıra, ruha

³⁵"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 50", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

³⁶"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 2", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

³⁷"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 42", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

³⁸"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 42", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

³⁹"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 50", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

hayat veren sihirli bir dokunuşa da sahiptir.... Çünkü müziğin ritmi, kalp atışlarını düzenleyerek, o kişinin bedensel, ruhsal ve zihinsel açıdan sağlığa kavuşmasını sağlar".⁴⁰

İnsan karakterinin şekillenmesi üzerine yaptığı tartışmalarla dikkat çeken Zhou Dönemi düşünürlerinden Xunzi (荀子), müziğin insan kalbine etkisini şu cümlesinde vermektedir: "Müzik insan kalbini çok derinden etkiler, hızla eğitir ve yetiştirir. Bu yüzden eskinin bilge kişileri müzik yapmaya çok önem vermişlerdir".⁴¹

"Müzik Kayıtları" metninde de müziğin duygularla ilişkisi; "duygulara bağlı olarak ortaya çıkan müzik" ve "müziğe bağlı olarak gelişen duygular" şeklinde çift yönlü olarak verilmektedir. Bu bağlamda örneğin; mutluluk duygusuyla üretilmiş bir müziğin, o müziği dileyen kişide de mutluluk duygusu yaratacağını, keder duygularını ifade eden bir müziğin ise dinleyeni kederlendireceğini tahmin etmek zor değildir. "Müzik Kayıtları" metninde, müziği oluşturan seslerin, insanda hali hazırda var olan duyguları değiştirme ve insan karakterini şekillendirme gibi bir gücü olduğundan da söz edilmektedir. Örneğin bazı seslerin insanda huzur duygusunu oluşturduğu, bazı seslerin insanda keder duygusunu ortaya çıkardığı; kimi seslerin insanda güçlü, kimi seslerinse hırslı bir karakter yarattığı bilgisi şu örnekte verilmektedir: "İnsanın sahip olduğu beden ve ruh, insan özünün bir parçasıdır; ama keder, neşe, zevk, sinir değişmez duygular değildir, onlar dış etkenlerle etkileşim sonucunda harekete geçerler, böylece kalpteki duygular şekillenir ve açığa çıkar. Tonlar küçük ve cılızsa, halk kederlenir ve endişeli olur. Tonlar geniş, yavaş, nazikse; zengin ama basitse, halk huzurlu ve mutlu olur. Tonlar kaba, şiddetli ve zalimse, enerjik ve genişse, halk güçlü ve dayanıklı olur. Tonlar düz, net, güçlü ve istikrarlıysa, halk saygılı ve ciddi olur. Tonlar geniş ve yuvarlaksa, akıcı, hareketli ama yumuşaksa, halk kibar ve sevgi dolu olur. Tonlar abartılı, seviyesiz ve istikrarsızsa, şarkının sonu gereğinden fazla uzuyor ve abartıya kaçyorsa, halk aşırı hırslı, arzulu ve karışıklık içinde olur".⁴²

Klasik metinde, farklı müzik tonlarının insan duygularında yarattığı farklı etkilere örnekler verilmektedir. Buna göre; yavaş, basit ama zengin içerikli tonlar insanda huzur ve mutluluk duygularını açığa çıkartmaktadır. Tempolu, hareketli ve enerjik tonlar insanda güç duygusunu açığa

⁴⁰ Sufi Inayat KHAN, *Müzik, İnsan ve Evren Arasındaki Köprü*, Çev., Kaan H. Ökten-Tuğrul Ökten, İstanbul: Arıtan Yayınevi, 1994, s.67.

⁴¹ "Xunzi 荀子 Rongru, Bölüm 1", son güncelleme 30 Nisan 2020, <https://cctext.org/xunzi>.

⁴² "Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 27", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://cctext.org/liji/yue-ji>.

çıkartmakta, dayanıklı ve sağlam bir karakter yaratmaktadır. Tonlardaki düzen ve istikrar, insanı ciddi ve saygılı olmaya teşvik ederken; daha yuvarlak ve tekrar eden tonlar insanın kibar ve sevgi dolu olmasına katkıda bulunmaktadır. İstikrarsız, abartılı, değişken ve gereğinden fazla uzun tonlar ise dinleyen kişinin kalbinde aşırı istek ve arzuları açığa çıkartırken, içsel huzuru bozmakta ve hırslı bir karakter ortaya çıkarmaktadır.

Dinlenen müziğin insan karakterinde yaptığı etki, Konfüçyüs'ün ikinci kuşak öğrencilerinden Mengzi'nin (孟子) kayıtlarında da geçmektedir. Mengzi Klasığı'nda yer verilen bir diyalogda, Konfüçyüs'ün öğrencisi Zi Gong'un şu yorumu dikkat çekicidir: "Bir ülkede uygulanan ritüellere bakarak, o ülkenin siyaseti hakkında bilgi sahibi olunabilir; o ülkenin müziği dinlendiğinde ise ülke halkının ahlakı hakkında bilgi sahibi olunabilir".⁴³ Zi Gong'un bu yorumu, bir ülke halkının karakterinin gelişiminde müziğin etkisini vurgularken, kişilerin müzik tercihlerinin de sahip oldukları karakterler hakkında doğru bilgi verebileceğine dikkat çekmektedir.

2.1.Müzik Aletlerinin Duygular ve Karakter Üzerindeki Etkisi

Bir müzik parçasında, sesleri bir araya getirerek melodinin oluşmasına katkı sağlayan tonların yanı sıra, müziğe eşlik eden müzik aletlerinin de pek çok duyguyu ve anlamı içinde taşıdığını ve bunları dinleyicisine aktardığını söylemek hatalı olmaz. Sesini kullanarak duygularını aktarabilen bir müzisyen, kendi sesinin yetersiz kaldığı noktada aynı duyguları müzik aletleri aracılığıyla da ortaya çıkarabilmekte ve ifade ettiği duygularla dinleyicisine istediği mesajları iletebilmektedir. Bu bağlamda; "Müzik Kayıtları" metninde, farklı tarzda sesler çıkartarak, insan kalbindeki belli duygularla eşleşebilen müzik aletlerine şöyle birkaç örnek verilmektedir: "Çanlar yüksek tiz bir ses çıkartır, bu ses komut sesini andırır, komut sesi insana güç ve canlılık verir...Taş sesi güçlü ve sağlamdır, bu ses ayrılık ve farkın sesini andırır, ayrılık varsa ölümden korkulmaz... İpek telli çalgıların sesi kederli ve yasıdır, bu ses insanların doğru ve dürüstlüğü andırır, dürüstlük amaçlara yön verir... Bambunun (kaval) sesi yaygın ve geniştir, yayılabilen şeyler birleşebilir de, birleştiren şey insanları bir araya getirebilir...Davul sesi gürültülüdür, gürültü heyecan ve hareketi yaratır, bu duygu insanların ilerlemesini sağlar...".⁴⁴

Buna göre müzik aletlerinde; çan sesi: güç duygusunu ve itaatkâr karakteri; taş sesi güç duygusunu ve cesur karakteri; ipek tellerin sesi keder

⁴³ "Mengzi 孟子 Gongsunniu Shang Bölüm 2", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/mengzi>. Xie, a.g.e., s.366.

⁴⁴"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 42", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

duygusunu ve dürüst karakteri; bambu sesi, birliktelik duygusunu ve sadık karakteri; davul sesi ise heyecan duygusunu ve hırslı karakteri yaratma ve yansıtma fonksiyonuna sahiptir.

2.2. Dansların Duygular ve Karakter Üzerindeki Etkisi

Müzik aletleri gibi, dansın ve dans hareketlerinin de, insan duygularını aktarma amacı taşıyan bir müzik performansında, müziği tamamlayıcı fonksiyona sahip olduğundan söz edilmişti. Müzik Kayıtları metninde geçen; “İnsanların çeşitli ruh halleri ve psikolojik değişimleri ses ve hareketlerde kendini gösterir”⁴⁵cümlesinde geçen “hareketler” sözcüğünün, dans hareketlerini temsil ettiği anlaşılabilir. Bu noktada; ilk etapta insan duygularıyla şekillenen dans hareketlerinin, ikinci aşamada izleyicisinin duygularına etki ettiğini ve içerdiği anlamları izleyicisine aktarabildiğini tahmin etmek zor değildir. Klasik metinde, içeriğinde çeşitli duygular taşıyan ve bunları izleyicisine aktararak insanlarda duygu değişimi yaratan dans hareketlerine bazı örnekler verilmektedir. Buna göre; kimi danslarda tempolu ama karmaşaya mahal vermeyen hareketler, insan arzularını tatmin etmekle kalmaz, aynı zamanda kişiye doğru yolu gösterir ve böylece şehvet düşkünlüğüne izin vermez⁴⁶. Kimi müzikli danslar, erdemli izleyicinin erdemini arttırırken, erdemsiz insana doğru yolu göstererek, hatalarını düzeltme ve erdemli insan olma fırsatı verir⁴⁷. Erdemli yöneticilerin başarı hikayesinin sergilendiği kimi müzikli danslar ise izleyicisini ruhen besleyerek kazandığı olumlu karakteri ailesine ve çevresine yansıtmasını sağlar⁴⁸. Bunlar müzikli dans performanslarının izleyicinin duygularında ve karakterinde bıraktığı olumlu etkileri yansıtan örneklerdir. Klasik metinde, bunların aksine, izleyiciyi olumsuz etkileyen dans hareketlerine de örnekler verilmiştir. Bunlar; düzensiz ve karmaşık hareketlerin olduğu, saygısız ve kışkırtıcı mesajların verildiği, toplumsal statülerin hiçe sayıldığı ve erkek-kadın ayrımının dahi yapılmadığı müzikli dans performanslarıdır⁴⁹. İzleyicisine hiçbir şekilde olumlu ve yararlı mesaj

⁴⁵Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 1”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁴⁶Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 35”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁴⁷Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 35”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁴⁸Liji Yueji 禮記 · 樂記, Bölüm 42. *Academia Sinica Database*. <https://ctext.org/liji/yue-ji> (Web. Erişim: 30 Nisan 2020).

⁴⁹Liji Yueji 禮記 · 樂記, Bölüm 42. *Academia Sinica Database*. <https://ctext.org/liji/yue-ji> (Web. Erişim: 30 Nisan 2020).

vermeyen bu tür müzikli dansların, insanlarda ruhsal çöküntü ve ahlaki yozlaşmaya neden olabileceği de söz konusu cümlelerden anlaşılmaktadır.

2.3.İnsan Duygularında Denge

Bu noktada; insanı duygusal ve karakter açısından, olumlu veya olumsuz yönde etkileyen müziğin, müziğe temel oluşturan duygu ve karakterle doğru orantılı olduğunu söylemek gerekmektedir. Bu bağlamda; iyi duygulara sahip olan ideal karakterde bir insanın ürettiği müzik, dinleyicisine benzer duyguları ve karakteri kazandırırken; iyi duygular ve karaktere sahip olmayan kişinin ürettiği müzik, dinleyicisinde de benzer etkiler bırakmaktadır. Dolayısıyla; insan doğasının müzik üzerinde çok önemli bir etkiye sahip olduğu ve ortaya çıkan müziğin de insan karakterinin şekillenmesinde önemli rol oynadığını söylemek hatalı olmaz. Bu bağlamda "Müzik Kayıtları" metninde, müzikten bağımsız olarak, yalnızca insan doğası ve karakteri hakkında bilgi veren cümlelere yer verilmesinin nedeni de anlaşılabilir olmaktadır. Bu cümlelere şöyle birkaç örnek verilebilir: "İnsan doğuştan sükûnet içindedir, bu göğün insana verdiği karakterdir, dış etkenlerin etkisiyle insan duyguları harekete geçer ve doğal istekler-arzular baş gösterir. İnsan varlığı tanıma aşamasında, varlıkla iletişime girer ve bilgi edinir, bilgi sahibi olan kimsede sevgi ve nefret duygusu oluşur. Eğer sevgi ve nefret insanın iç dünyasında kontrol altına alnamaz ve dışardan gelen bilgi insanı tutsak ederse, bu kimse kendi içine dönemez, bu sorunla başa çıkamaz ve bu da insanın doğuştan gelen karakterini yok eder".⁵⁰ "İnsana dışardan etki eden etmenlerin sonu gelmez, insanın sevgi ve nefret duyguları da kontrol edilmezse, o zaman dış etkenle karşılaşan kişi onun tarafından fethedilir ve onlara dönüşür. Dünyevi etkenler tarafından fethedilen bu kimse, doğal karakterini (göksel prensipleri) ve doğal isteklerini kaybeder. Böylece, asi, isyankâr, hilekâr ve sahtekâr karakterler ve kontrolsüz, fena ve karmaşa yaratan kötü durumlar ortaya çıkar".⁵¹

Örneklere, dış dünya ile iletişim içerisinde olan insanda oluşan istek ve ihtiyaç duygularının, temelde kendi doğasının bir parçası olduğundan söz edilmektedir. Ancak sorun, insanın bu istek ve ihtiyaçları kontrol edememesi ve aşırıya kaçan duygularının esiri olması noktasında başlamaktadır. Çünkü dış dünyanın çekiciliğine kapılan insan, zamanla sevgi ve nefret gibi duygularını normalin ötesinde yaşayarak, bu duyguların

⁵⁰"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 7", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁵¹"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 8", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

kontrolüne girebilmekte ve akabinde doğal benliğinden kopabilmektedir. Bu da insanın, öncelikle tabiatında var olan sükûneti kaybetmesine ve sonra da kendine ve çevresindeki varlıklara zarar veren birine dönüşmesine sebep olmaktadır.

Buna bağlı olarak, doğasından uzaklaşmış olan insanın, sahip olduğu aşırı ve olumsuz duyguları ifade etmek amacıyla kullandığı sesler ve bu seslerin oluşturduğu müzik, insan karakterine göre şekil almakta ve sonraki adımda dinleyen insanlar üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır. İnsan karakteri ve müzik arasındaki bu etkileşim; zaman içerisinde etrafına olumsuz etkiler saçan bir kısır döngüye dönüşebilmektedir. Bu durum klasik metinde de şu cümlelerle aktarılmıştır: “Söylenene göre, kötü bir ses insana tesir ettiğinde, insan kalbindeki kötü enerji de onunla birlikte yankılanır, bu kalpteki kötü enerji kendini dışarda gösterdiğinde, kötü müzik de meydana gelmiş demektir”.⁵²

2.4. Müzikte Denge

Aşırı duyguların kontrol altına alınmasının gerekliliğinden söz edilen bu noktada; müziğin de kendi içinde uyum ve denge öğelerini barındırması gerektiğini söylemek gerekmektedir. İnsan kalbinde hâlihazırda var olan duygular temelde belli bir denge içerisinde. İdeal olan; bu duyguların insanın ifade sürecinde ortaya çıkarken de sahip oldukları dengeyi bozmadan ve dış dünya ile uyum sağlayacak biçimde dışa vurum sağlamasıdır. Söz konusu durum; insan duygularının dış dünya ile iletişim sürecini ayrıntılı analiz eden Çin klasik metni Zhong Yong’da (中庸) da benzer şekilde tanımlanmaktadır: “...keyif, öfke, keder, neşe; bu duyguların henüz insan kalbinden çıkmamışken ki durumları denge olarak adlandırılır. Bu duyguların ölçülü bir şekilde ortaya çıkmaları durumuna ise uyum denir.”⁵³. Zhong Yong’da geçen bu tespite göre; dış dünya ile henüz iletişim kurmamış ve dış dünyanın olumlu-olumsuz etkilerine maruz kalmamış olan bir insan kalbinde, tüm hisler ve duygular tam bir denge içerisinde. Ne zaman ki kişi dış dünya ile iletişime geçer, işte o zaman maruz kaldığı etki ile duygu dalgalanmaları yaşamaya başlar. Bu dalgalanmaları, sahip oldukları dengeyi bozmayacak şekilde yönetebilen kişiler; hem iç dünyalarında hem de dış dünya ile ilişkilerinde uyumu yakalamış olurlar.

Bu sebeple; insan duygularının ifade aracı olan müziğin, insan duygularıyla etkileşim sürecinde öncelikle kendi içinde sahip olması

⁵²“Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 30”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁵³“Zhongyong 中庸 Bölüm 1”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/zhong-yong>. Xie, a.g.e., s.26.

gereken, ikinci aşamada ise insan duygularında ortaya çıkarması gereken en önemli özellik "denge"dir.

Müziğin insan duygularına etkisi; kendiliğinden gelişen, zorlama ve baskı gerektirmeyen bir durumdur. İnsanın öğrenme sürecine dahi ihtiyaç duymadan yaşadığı bu tecrübe, kimi zamanlarda kontrol edilmeye ve hâkim olunmaya muhtaç bir vaziyeti ortaya çıkarabilmektedir. Örneğin; dinlediğinde insana mutluluk veren bir müzik, belli bir dengeyi sağlamadığı takdirde, insanda aşırı mutluluk hissi yaratarak kişiyi duyarsızlaştırabilmekte ve insan karakterine yarardan çok zarar getirebilmektedir. Benzer şekilde; dinlediğinde insana keder veren bir müzik, duygularda denge sağladığı takdirde, kişinin karakterinde; duyarlılık, empati kurabilme, hassasiyet gibi olumlu etkiler yaratabilmekte, ancak aşırıya kaçtığında kişiye ciddi zararlar verebilmektedir. Bu tespit, "Müzik Kayıtları" metninde şu cümlelerle yapılmaktadır: "Müzik göğe aittir... Bu (müzik) aşırıya kaçarsa, şiddet olur".⁵⁴ "Müzikte aşırıya kaçıldığında bu durum insana keder verir"⁵⁵. Müzik insanların kendini dışı vurumudur... uygulanması daha kolaydır, bu yüzden kendine hakim olmayı gerektirir ... Müzik kontrol edilmezse insanda kontrol kaybı olur... Müzik kontrol edildiğinde, insan duyguları daha istikrarlı olur".⁵⁶

3. "Müzik Kayıtları"nda Müzik Çeşitleri: Eski-Yeni Müzik, İyi-Kötü Müzik ve Klasik-Popüler Müzik

İnsan duyguları temelinde ideal biçimde oluştuktan sonra, yine insan duyguları üzerinde "olumlu" ve "dengeli" etkiler bırakabilen bir müzik; "iyi müzik" olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanım dikkate alınarak değerlendirildiğinde; "Müzik Kayıtları" metninde iyi-kötü müzik ayrımının somut örnekler üzerinden, kişiler ve ülkeler bağlamında verildiği görülebilmektedir. Örneğin; klasik metnin kırk ikinci bölümünde, Wei Beyliği yöneticilerinden birinin, Konfüçyüs'ün öğrencisi Zixia'ya yönelttiği bir soru üzerine, Zixia'nın "eski-yeni müzik" ayrımı üzerinden yaptığı "iyi-kötü müzik" tanımlaması oldukça dikkat çekicidir. Söz konusu diyalog şu şekilde kaydedilmiştir: "Wei ülkesi yöneticisi, Zixia'ya şöyle sordu: merasim kıyafetlerimi giyip şapkasını taktığımda ve eski müziği dinlediğimde uyuyacak gibi oluyorum. Ancak Zheng ve Wei Ülkeleri'nin müziğini

⁵⁴Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 14", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁵⁵Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 16", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁵⁶Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 46", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

dinlemekten hiç yorulmuyorum. Neden eski müzik bana öyle etki ediyor, yeni müzik bu şekilde etki ediyor? Zixia şöyle cevapladı: Eski müzikte performans sergilenirken, hareketler ileri geri düzenli, uyumlu ve geniştir. Telli ve vurmali müzik aletleri birlikte çalmaya başlar. Başlangıç davullarla yapılır, sonuç altın zillerle yapılır. Müziğin bitişi Xiang (ritim tutan bir müzik aleti) ile ayarlanır, müziğin hızı Ya (müzik aleti) ile kontrol edilir. Erdemli kişi bu müzik ve dansın derin anlamını açıklayabilir ve eski fazilet sahibi yöneticilerin iyi performansını adlandırabilir. Kendini besler, bunu ailesine yansıtır, hatta toplumunu ve ülkeyi yönetmek için kullanır. Bu eski müziğin performansıdır. Yeni müzik denilen şey, karmaşık hareketler ile saygısız (müstehten) seslerdir, insanda bağımlılık yapar, kendini durduramazsın, bir de üzerine cücelerin kışkırtıcı performansları eklenir, erkek ve kadınlar karışıktır, baba ile evladın ayrımı yapılmaz, müziğin sonu geldiğinde hiçbir şey söylenmemiş olur, eski yöneticilerin başarısını anlatmaz, işte bu yeni müziğin performansıdır...".⁵⁷

Zixia'nın yaptığı tanımdan anlaşıldığı kadarıyla "eski müzik"; belli kurallar çerçevesinde, çeşitli müzik enstrümanlarının ve dans hareketlerinin eşlik etmesiyle sergilenen, performansı izleyen kişilerin duygularında dalgalanma yaratmayan ve insana sakinlik veren bir yapıya sahiptir. Bu tür müzikler, erdemli hükümdarların başarılı hikâyelerini yansıtır ve hikâyenin içerik özü ile de izleyenler üzerinde olumlu etkiler yaratır. Ayrıca müzik yöneticilerin ruhsal dünyasını ahlaki açıdan beslemekte, halka ise uyumlu mesajlar vermektedir. Diyalogda Wei Beyi'nin dinlemekten zevk aldığı "yeni müzik" ise Zixia tarafından sert bir dille eleştirilmiş ve gerçek müzik kategorisine dahi alınmamıştır. Zixia'ya göre Zheng ve Wei Ülkeleri'nde yaygın olan bu müzik türü; karmaşık ve düzensiz yapısıyla insanda kontrolü zor duygular açığa çıkarmakta ve bağımlılık yaratmaktadır. Ayrıca ahlaki olmayan boş içeriği sebebiyle insan karakterinde düzeltilmesi zor olumsuz etkiler bırakmaktadır. Alıntıda anlaşıldığı kadarıyla; Zixia, eski müziği insan ruhuna ve karakterine olumlu etkiler yapan "iyi müzik" kapsamında ve yeni müziği de insan ruhunu ve karakterini olumsuz yönde etkileyen "kötü müzik" kapsamında değerlendirmiştir.

Diyalogun devamında Zixia, Wei Beyi'ne iyi müziğin ortaya çıkışı ve özellikleri hakkında şu bilgileri vermektedir: "Eski zamanlarda, gök ve yer kendi seyrindeydi, dört mevsim, rüzgar ve yağmur düzenle oluşuyordu, insanların erdemleri vardı, tahıl boldu, hastalıklar ve anormal durumlar

⁵⁷"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 42", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

ortaya çıkmazdı. İşte bu yeryüzünde uyumun hâkim olduğu zamandı. O dönemde bilge kişiler ortaya çıktı, hükümdar ve tebaası arasında, baba ve oğul arasındaki farkları düzenledi ve bunları insanlar için prensipler haline getirdi. Prensipler sabitlendiğinde, ülkede istikrar oldu. Ülkede istikrar olduktan sonra altı akort düzenlendi, beş ses uyumlu hale getirildi, müzik enstrümanlarının eşliğiyle şarkılar söylendi, sözler yazıldı, bunlar övgüler olarak okundu. Bu tür müziğe erdemli sesler denildi, bu erdemli sesler müziği oluşturdu. Şiirler Klasiğinde şöyle denilmektedir: "Erdemli sesler ne kadar da kayıtsızdır (doğal halinde), erdemli hareketler ne kadar da parlaktır. Parlak ve uyumlu olanlar (uyumlu ilişkiler kurabilenler, mevkilerin ayırımına varabilenler) ancak hükümdar olabilir ve büyük bir ülkeyi yönetebilir, mütevazidir ve iyi olanı seçebilir, Wen Wang dönemine ulaşabilir ahlaki davranışları pişmanlık yaratmaz. O, göğün bereketini almış ve onu gelecek nesillere aktarmıştır." İşte bu erdemli sestir. Sizin sevdiğinizi söylediğiniz ses ise insana kasvet veren boğucu sestir".⁵⁸

Zixia, erdemli sesler olarak tanımladığı iyi müziğin, eski zamanlarda doğa düzenine uygun olarak kurulan devletlerin erdemli yöneticileri tarafından düzenlendiğini bildirmektedir. Erdemli bir yöneticinin, doğa düzeninden kopmadan, ülkede istikrarı sağlamasının ardından öncelikle ilk iş olarak müziği düzenlediği görülmektedir. Yöneticiler temel akortları ve sesleri kullanarak enstrümanlar eşliğinde şarkılar üretmişlerdir. Şiirler Klasiği kayıtlarında da yer verilmiş olan bu şarkıların; başarılı yöneticilerden övgüyle bahseden, dinleyicilere olumlu mesajlar veren ve halka iyi örnekler gösteren söz ve içeriklere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Zixia konuşmasının devamında, dönemin bazı beyliklerinde yaygın olan ve "kötü müzik" kategorisinde değerlendirdiği yeni müziklerden de söz etmektedir: "Zheng ülkesinin müziği fazla gevşekliği sever (serkeştir) ve insana ideallerini kaybettirir, Song ülkesinin müziği ince, yumuşak ve kurnazdır, iradeyi zayıflatır, Wei ülkesinin müziği hızlı ritimlidir ve insanı rahatsız eder (insanın kalbini karıştırır), Qi ülkesinin müziği kibirlidir ve insanı küstahlığa iter, bu dört müzik fena istekler doğurur, bağımlılık yapar ve ahlaki bozar. Bu sebeple kurban dualarında kullanılmazlar. Şiirler klasiği şöyle söyler: Saygılı, zarif ve ahenkli sesi atalar dinlemeyi severler. Saygılı sesler saygıyı, ahenkli sesler de uyumu yansıtır. Bu ahenk ve saygı ile, yapılamayacak ne vardır ki?".⁵⁹

⁵⁸"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 42", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁵⁹"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 42", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

Zixia'nın örneklerini verdiği Zheng, Song, Wei ve Qi Beyliklerinin müzikleri; insanı tembelleğe ve duyarsızlığa iten, kişiye sorumluluklarını unutturan, insanda kibir duygularını ve ahlak dışı istekleri açığa çıkararak müziklerdir. Bunlar sadece eğlence ve vakit geçirme amaçlı üretildikleri için; erdemli hükümdarların başarılarını övmek, dinleyicisine eğitim niteliğinde olumlu bilgiler vermek, insanlarda sevgi, saygı ve anlayış gibi olumlu duygular yaratarak insan ilişkilerini düzenlemek gibi kaygılar taşımazlar. Ayrıca bunlar seviyesiz ve verimsiz içerikleri sebebiyle, dönemin en önemli ritüellerinden olan dini merasimlerde de kullanılmamaktadırlar.

Tarihi kayıta Zixia, "iyi-kötü müzik" tanımını; öncelikle müziği üreten kişilerin sahip olduğu "erdem ve karakter", sonra da üretilen müziğin insanın sahip olduğu "erdem ve karakter" üzerinde bıraktığı etki üzerinden değerlendirmekte ve bunu "eski müzik-yeni müzik" ayrımı bağlamında yapmaktadır. Buna göre; üstün karakterli ve erdemli insanların yaptığı müzikler iyi müziğin kapsamına alınırken bunlar; erdemli hükümdarlar tarafından yönetilen, toplumda huzur ve istikrarın hâkim olduğu, ideal insan ve ideal toplumun en iyi örnekleri olarak gösterilen eski hükümdarlar dönemine atfedilmektedir. Zheng, Song, Wei ve Qi Beyliklerinin müzikleri ise dönemin eğlence amaçlı yapılan ve dinleyicisinde rehavete neden olan müziklerdir. Bunlar yeni dönemin popüler müzikleri olarak değerlendirilmekte ve iyi müzik kapsamına alınmamaktadır. Taiwan'lı araştırmacı Lin Minzhao da, Müzik Kayıtları metnindeki bu örnekten yola çıkarak, eski ve yeni müzik ayrımını benzer biçimde yapmaktadır: "Eski müziğin; bedeni beslemek, ülkeyi yönetmek, siyaseti düzenlemek gibi oldukça zengin anlam ve içerikleri varken; yeni müzik yalnızca eğlence amaçlı yapılan ve derin anlamlar içermeyen içeriklere sahiptir".⁶⁰

Eski-yeni müzik ayrımından yola çıkarak; Çin kültür tarihinde, Konfüçyüs'ün de dahil olduğu kimi aydınlar müziği; Klasik Müzik (Yayue 雅樂) ve Popüler Müzik (Suyue 俗樂) olmak üzere iki kategoride değerlendirmişlerdir. Taiwan'lı düşünür Shi Zuocheng, Yayue ve Suyue tanımını şöyle yapmaktadır: "Çin'de renkli çanak çömlek döneminden başlayarak Zhou Gong dönemine kadar büyü ve tapınma faaliyetlerinde kullanılan ve Zhou Gong tarafından kesin bir düzen verilen dinsel içerikli müzik; Yayue'dir (雅樂). Hükümdar Yu'nün suyu kontrol etmesiyle birlikte halkın en büyük sorunu olan seller artık olmamaya başlamıştır; halkın hayatı garanti altına alınca insanlar ihtiyaç olarak gördükleri dinsel müzikleri yerine artık eğlence içerikli müzikler yapmaya başlamışlardır. Böylece toplumsal eğlence müzikleri olan Suyue (俗樂) ortaya çıkmıştır. Xia

⁶⁰ Mingzhao Lin, *Xian Qin Dao Jia De Li Yue Guan*, Taizhong: Wu Nan Tushu Chuban, 2007, s.60.

ve Shang Hanedanlıkları dönemlerinde Suyue'ye olan ilgi artmış ve bu müzik türü yaygınlaşmaya başlamıştır. Konfüçyüs döneminde ise Zheng ve Wei beyliklerinde de sıkça kullanılan bu tür müzik, Konfüçyüs'ün ve öğrencilerinin eleştirilerine maruz kalmıştır. Suyue'ye olan ilginin artışı Yayue'nin yavaş yavaş yok olmasına zemin hazırlamıştır".⁶¹

Shi Zuocheng'in tanımına göre Yayue önemli amaçlara hizmet eden bir müzik türü iken, Suyue yalnızca eğlence amaçlı yapılan müzik kapsamında ele alınmaktadır. Bu durum bize Wei Beyi ile kurduğu diyalogda, Zixia'nın yaptığı "iyi - kötü müzik" veya "eski - yeni müzik" ayrımını hatırlatsa da; "Yayue ve Suyue"yi yalnızca bu kapsamda düşünmek doğru olmayabilir. Çünkü; eski müzik olarak adlandırılan müzik türü temelde; eski hükümdarlar dönemine ait olan, kaliteli ve verimli içeriği sebebiyle nesillerden nesillere aktarılabilmiş iyi müziklerdir. Bu müziklerin pek çoğu klasikleşerek "Yayue" kapsamına girebilmişlerdir. Konfüçyüs'ün Qi Ülkesi'nde dinlediği Shaoyue⁶² performansının ardından söylediği bir cümle, insan duygularını derinden etkileme özelliğine sahip olan Yayue⁶³ hakkında referans vermektedir. Söz konusu cümle Lunyu'de şu şekilde kaydedilmiştir: "Konfüçyüs, Qi Ülkesi'nde Shaoyue dinledikten sonra üç ay yediği etten bile tat alamamıştır. Bununla ilgili olarak Konfüçyüs şöyle söyler: iyi bir müziğin bir insanı bu derece etkileyebileceğini hiç düşünmemiştim!".⁶⁴

Zengin içerikleri ve dinleyiciye kazandırdıkları olumlu özellikler sebebiyle Yayue kapsamında değerlendirilen müziklerin aile törenlerinden dini ritüellere, toplumsal etkinliklerden siyasi toplantılara kadar çok geniş bir yelpazede insanlar arası iyi ilişkiler kurmasında ve düzen sağlanmasında önemli rol oynadığı bilinmektedir. Oysa Zhou Döneminde bazı beyliklerde üretilen ve dinlenen müziklerin çoğu, yalnızca eğlence amaçlı yapılan popüler müziklerdir. Bu tür müzikler, insan duygularında ve karakterinde

⁶¹ Zuocheng Shi, *Zhongguo Zhaxuejingshen Shuoyuan*, Taipei: Li De Chuban She, 2006, s.236.

⁶²Shaoyue, hükümdar Shun'ün başarılarının temsil edildiği ve Yayue kapsamına giren bir müzik performansdır.

⁶³ Yayue (雅樂): Standartlara uygun olan, doğru ve değerli müzik anlamına gelen Yayue; zarif ve saf müziği ifade etmektedir. Hükümdarın düzenlediği törenlerde ve tapınak törenlerinde kullanılan bu müzik türü, siyasi toplantılara da eşlik eden saray müziği olarak da bilinmektedir. Batı Zhou Hanedanlığı'nın ilk yıllarında formüle edilmiş olan Yayue, hukuk ve görgü kuralları ile birlikte aristokratik yönetimi temsil eden bir fonksiyona sahip olmuştur. Yayue, Doğu Asya müziğinin ve dans kültürünün her zaman önemli bir parçası olmuştur. ("Yayue", son güncelleme 29 Kasım, 2020, [https://www.zdic.net/hans/.](https://www.zdic.net/hans/))

⁶⁴"Lunyu 論語 Shuer Bölüm 14", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/analects>. Xie, a.g.e., s.141.

olumlu hiçbir etki yaratmadıkları gibi, kişiyi duyarsızlığa, tembelliğe, amaçsız ve serkeş bir yaşama yönlendirdikleri için önemli ritüel ve faaliyetlerde kullanılmamışlardır. Suyue ile ilgili olarak, Konfüçyüs'ün öğrencisi Yanyuan'e bir uyarısı dikkat çekicidir. İyi bir ülke yönetiminin nasıl olması gerektiğini soran Yanyuan'e, iyi bir yöneticinin Zheng Beyliği'nin Suyue'lerinden uzak durması gerektiğini ifade eden Konfüçyüs şöyle söylemektedir: "...(iyi yönetici), Zheng Beyliği'nin müziğini terk eder ve boş konuşan insanlardan uzak durur. Zheng Beyliği'nin müziği seviyesiz, boş konuşan insanın sözleri tehlikelidir"⁶⁵.

Bu noktada; Zhou dönemi beyliklerinin çoğunda dinlenen yeni tür müziklerin çoğunun Suyue kapsamında değerlendirildiğini söylemek hata olmamakla birlikte, üretilen her yeni tür müziği Suyue olarak tanımlamak da doğru olmayabilir. Çünkü dönemin beyliklerinde üretilen ve yeni olmakla birlikte Yayue kapsamına giren müziklerin de var olduğu kuvvetli muhtemeldir.

Müzik Kayıtları metninde Yayue ve Suyue'ye, beylikler ve yöneticiler üzerinden bazı örnekler verilmektedir. Örneğin; kayıtlarda, Konfüçyüs'ün de eleştirisine konu olan Zheng ve Wei Beylikleri'nin şarkıları Suyue'ye kapsamında gösterilmiştir: "Zheng ve Wei beyliklerinin sesleri, bozulmuş bir dünyanın sesleridir, bu, devletlerin çöküşünün göstergesidir. Dut ağaçlarının arasındaki ve Pu nehrinin üzerindeki sesler (müzikler) ülkenin çökmesine sebep olacak müziklerdir⁶⁶, onların yönetimi dağılmış, halkı sürüklenmiştir. Onlar büyüklerini itibarsızlaştırmış, bencilce hareket etmişlerdir ve onları durdurmak mümkün değildir"⁶⁷.

Klasik Metinde Yayue örneklerinin sayısı ise oldukça fazladır. Bunlardan bazıları şöyledir: "Da Zhang (müziği) övgüyü ifade eder⁶⁸, Xian Chi (müziği) yönetimi ifade eder⁶⁹, Shao (müziği) devamı ifade eder⁷⁰, Xia (müziği) yüceliği ifade eder⁷¹...Bu tür müziğin Ya ve Song sesleri (şarkıları) dinlendiğinde, idealler ve doğru düşünceler insan zihninde genişler...⁷².

⁶⁵ "Lunyu 論語 Weibingong Bölüm 11", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/analects>. Xie,a.g.e., s.252.

⁶⁶ Dutluk ve Pu nehri kıyısı; kadın ve erkeklerin ahlâk dışı ilişkilerde bulunduğu, bu faaliyetlere bazı müziklerin, dansların ve etkinliklerin eşlik ettiği saklı yerler olarak bilinmektedir.

⁶⁷"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 4", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁶⁸ Hükümdar Yao'nun erdemli karakterini över.

⁶⁹ Hükümdar Huang Di'nin kapsamlı ve eksiksiz yönetimini ifade eder.

⁷⁰ Hükümdar Shun'ün, kendinden önce yönetimde olan Hükümdar Yao'nun mükemmel karakterini devam ettirdiğini ifade eder.

⁷¹ Hükümdar Yu'nün Yao ve Shun ahlakını genişletip yaydığını ifade eder.

⁷²"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 49", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

Bağışlayıcı, büyük yürekli ve sakin yumuşak huylu ve dürüst karakterli kimseler Song şarkılarını söylemeye uygundur. İdealist, ileri görüşlü, sakin, bilgili, açık görüşlü ve güvenilir kimseler Da Ya şarkıları söylemeye uygundur. Saygılı, dikkatli, ritüellere uyum sağlamayı seven kişiler, Xiao Ya şarkılarına uygundur. Doğru karakterli ve sakin, temiz kalpli ve mütevazı olanlar Feng şarkılarını söylemeye uygundur. İçi dışı bir, dosdoğru ve sevgi dolu kişiler Shang şarkılarına uygundur. İlimli, olumlu, hızlı karar verebilen kişiler Qi şarkılarına uygundur. Şarkı söyleme, kişinin kendi kalbini ve kendi erdemini yansıtmalarını sağlar. Kendini ifade eden kişi, gök ve yerin eşliğini hisseder, dört mevsim uyumla dönüşür, yıldızla belli bir düzende hareket eder, varlıklar kendi tabiatlarına göre büyür ve gelişir"⁷³.

"Da Wu'da ⁷⁴, önce davul çalınarak performans için herkes kalben hazırlanır, sonra dansın başlayacağını ifade etmek için üç adım atılır. Bir kez daha tekrar edilir, devam edilir, şarkının bitiş kısmı tekrarlanır ve dansçılar sahneden iner. Dansçıların hareketleri çok tempoludur ama karmaşaya mahal vermez, sadeliğini kaybetmez; müzik son derece derindir ama anlaşılmaz bir sır değildir. Sadece bireyin iradesini tatmin etmekle kalmaz, aynı zamanda içerdiği doğru gerçeği de terk etmez; doğru yolunu tamamen somutlaştırır, ortaya koyar, bu yüzden özel olarak şehvet düşkünlüğüne izin vermez. Bu tür müzik hem duyguları ifade eder, hem de doğru yolu kurar (fazileti yükseltir). Müzik ve dans bittikten sonra Kral Wu'nun erdemine saygı duyulur. Erdemli kişi bu müziği dinlediğinde erdemi ve iyi karakteri daha da artar, küçük insan (erdemsiz) bu müziği dinlediğinde, kendi yanlışlarını fark eder ve tamir ederler. Bu yüzden, halkın eğitiminde müzik en önemli şeydir."⁷⁵

Üç alıntıda adı geçen; merasim ritüellerine uygun olarak çalınıp söylenen Da Zhang, Xian Chi, Shao, Xia, Ya, Song, Feng şarkıları ile Shang Hanedanlığı ve Qi Beyliği'ne ait kimi şarkılar güvenilirlik, mütevazilik, doğruluk ve temiz kalplilik gibi üstün karakter ve erdeme sahip olan insanların ürettiği ve tercih ettiği müzikler olarak Yayue kapsamına alınmıştır. Ayrıca Wu Kralı'nın başarılarının temsil edildiği Wu müzikli dansı da; sade ama izleyiciyi sıkmayan, derin anlamlar içeren ama net mesajlar veren, izleyicinin beklentilerini karşılayan ama aşırı duygu dalgalanmaları yaratmayan, insanın en doğal duygularını açığa çıkaran ama ahlaki açıdan olumsuz düşünce ve hislere sevk etmeyen içerik ve yapısıyla

⁷³"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 50", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁷⁴ Kral Wu'nun başarılarını övmek adına sergilenen müzikli dans performansıdır.

⁷⁵"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 50", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

Yayue'ye örnek gösterilmektedir. Buna ek olarak; klasik metnin kırk üç ve kırk dört olmak üzere iki bölümünde, özellikle Wu müzikli dansı, Konfüçyüs ile bir müzik üstadı olan Bin Mogu arasında geçen bir diyalog üzerinden oldukça ayrıntılı biçimde analiz edilmektedir. Söz konusu diyalog şu şekilde verilmiştir: “Bin Mogu, Konfüçyüs ile birlikte oturuyordu, Konfüçyüs ona müzik hakkında sordu: Wu müzikal performansı başlamadan önce neden çok uzun bir süre davul çalınıyor ve hazırlık yapılıyor? O cevapladı: Kral Wu'nun halkın desteğini alamamaktan duyduğu endişeyi sembolize eder. Şarkıda tonlar çok uzun ve sonsuz ah çekme var, bunun sebebi ne? O cevapladı: Kral Wu'nun zamanın yetmeyeceğinden ve işleri sonuçlandıramayacağından duyduğu endişeyi sembolize ediyor. Dansın başlangıcında hararetle kollarını sallayıp, ayaklarını vurmalarının nedeni ne? O şöyle dedi: Bu zamanı iyi değerlendirmek ve zamanında hareket edebilmeyi sembolize ediyor...”⁷⁶

Bin Mogu oturduğu yerden Konfüçyüs'e sormak için ayağa kalktı: “Wu dansının başlangıcının oldukça uzun tutulduğunu zaten duymuştum, peki Wu dansı performansının süresi neden bu kadar uzun? Konfüçyüs dedi ki: Oturun! Size anlatayım. Müzik, tamamlanan başarıları sembolize etmek için kullanılır. Kalkanı elinde tutarak dağ gibi ayakta durmak, Wu Kralının önemli bir işi olduğunu (savaşı) sembolize eder, kollarını hiddetle hareket ettirip ayaklarını yere vurmaları Da Gong'un⁷⁷ amacını⁷⁸ sembolize eder. Wu performansının sonunda birlikte diz çökme hareketi, Zhou Gong ve Zhao Gong'un savaştan sonra uyguladıkları ritüeli⁷⁹ sembolize eder. Wu performansı başladığında ilk kısımda dansçılar kuzeye doğru hareket eder, bu kralın kuzeye asker gönderdiğini sembolize eder, ikinci kısımda Yin (Shang) Hanedanlığı'nın yenilgiye uğratılması sembolize edilir, üçüncü kısımda güneye doğru yönelme sembolize edilir, dördüncü kısımda güneydeki ülkelerin fethedilmesini ve Zhou Ülkesi'nin sınırlarına katılmasını sembolize eder. Beşinci kısımda dansçılar ikiye ayrılır, bu hükümdara hizmet eden Zhou Gong'un solda, Zhao Gong'un sağda olmasını sembolize eder⁸⁰, altıncı kısımda dansçılar hükümdara olan saygılarını ifade etmek için tekrar bir araya toplanırlar. Her iki takım dansçıların ellerindeki çanları sallaması, dört bir yana yapılan saldırıları ve ordunun göğün oğlu olan hükümdarın bulunduğu merkezi sallayan gücünü

⁷⁶“Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 43”, son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

⁷⁷Wen Wang'ın atası Jiang Tai Gong.

⁷⁸Shang Hanedanlığına son verme ve Zhou Hanedanlığını kurma amacı.

⁷⁹Zhou Gong ve Zhao Gong'un ülkeyi yönetmeye başladıklarının sembolüdür. Diz çöken dansçılar ise onların emri altındaki askerler ile halkı sembolize eder.

⁸⁰Çünkü onlar hükümdarın sağ ve sol kolu gibidir.

ifade eder. Her iki takım dansçıların ileri doğru harekete geçmesi, savaşın başarıyla erkenden bittiğini gösterir, dansçıların yerlerinde uzun süre hareket etmeden durmaları, Wu Kralının bütün derebeylerin gelmesini beklediğini sembolize eder... (temsilin devamında) Ordu dağıtıldı, şehrin dışında ok atma merasimleri düzenlendi, bu merasimlerde solda Lishou şarkısı, sağda Zhouyu şarkıları söylendi. Savaş alanlarında zırhları delen ok atma durdu. Merasim kıyafetleri giyildi, merasim şapkaları takıldı, kemerlere fildişi nişanlar takıldı, muhafızlar kılıçlarını bıraktılar. Ming Tang'da (ata ruhlarının belki de küllerinin bulunduğu aydınlık salon) ataların ruhuna dua edildi, kurban verildi ve halk sadakati öğrendi. Hükümdarı sık sık görmeye başlayan derebeyleri, nasıl tebaa olmaları gerektiğini öğrendi. Hükümdar bizzat tarlaya indi ekim yaptı, derebeyler ona saygı duymaları gerektiğini anladılar. Bu beş husus, tüm dünya için örnek bir ders oldu".⁸¹

Konfüçyüs'ün Wu Dansı hakkında yaptığı ayrıntılı analiz şunu göstermektedir: Yayue'nin en güzel örneklerini oluşturan ve çeşitli müzik aletleriyle dans hareketlerinin eşlik ettiği müzikli performanslarda; insan ideallerinin, toplum düzeninin, siyasetin, savaşın, barışın, kural ve yasaların, ritüel ve merasimlerin, insanlar arası ilişkilerin ve bir insan yaşamına dahil olabilecek her şeyin birebir temsilini görmek mümkündür. Bu performanslarda özellikle yöneticileri temsil eden dansçılar tarafından alınan kararlar ve uygulamaya konulan kurallar; erdemli yöneticinin yüksek ahlaki ideallerinden yola çıkılarak atılan siyasi adımları temsil emektedir. Evren ve varlığın tabiatına uygun olan bu adımlar, ideal insan ideal toplum hayalini gerçekleştirme hedefine yönelik olarak atılmakta ve izleyicisine doğru mesajlar vererek tüm dünya için iyi bir ders olma özelliği taşımaktadır.

Sonuç

Müzik ve müziğe eşlik eden dans; insanın kendini dış dünyaya açmak amacıyla ürettiği ve kullandığı bir ifade sanatıdır. Kalbinde oluşan his ve duyguları açığa çıkararak dış dünya ile iletişim kurmak isteyen insan; sesler, sözcükler ve hareketler aracılığıyla kendini ifade etme sürecini oluşturur. İnsanın ifade süreci; öncelikle kendi benliğine dair derin bir anlayış gerçekleştirmek, daha sonra da evren ve varlıkla etkileşime geçerek kendisine en ideal yaşam şartlarını oluşturmak için son derece önemlidir.

⁸¹"Liji Yueji 禮記 樂記 Bölüm 44", son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.

“Müzik Kayıtları” metninde; duygular ve müzik arasında çift yönlü bir ilişki dikkat çekmektedir. Buna göre; ilk aşamada insan duyguları aracılığıyla oluşan müzik, ikinci aşamada insan duygularını şekillendiren bir fonksiyona sahip olmaktadır. Metinde, söz konusu çift yönlü ilişkinin ilk yönü için, temelde şöyle bir çerçeve çizilmektedir: dış etkenlerin etkisi ile insan kalbinde bazı duygular oluşur; bu duyguların ifade sürecinde sırasıyla sesler, tonlar ve müzik ortaya çıkar; ortaya çıkan müziğe müzik aletleri eşlik eder; müziğin ifadede yetersiz kaldığı durumlarda ise hareketlerle şekillenen danslar devreye girer. İlişkinin ikinci yönünde ise; sesler, tonlar, müzik aletleri ve dansların kombinasyonu ile oluşan müzik, üreticisinin duygularını dinleyicinin kalbine aktararak ona etki eder. Bu sıralamada görüldüğü gibi; başlangıçta dış etkenlerin etkisiyle insan kalbinden meydana gelen müzik, daha sonra bir dış etken rolü üstlenerek insan kalbine etki etme fonksiyonu kazanmaktadır.

Duygular ile müzik arasındaki bu ilişkinin sağlıklı şekilde sürmesini sağlayan üç temel şarttan söz etmek gerekir; bunlar samimiyet, denge ve uyumdur. Duygular ve müzik arasındaki samimiyet kaybolduğunda, hem duygular hem de müzik değersizleştirilerek kendi iyileştirici içeriğini kaybeder. Bu şekilde ortaya çıkan müzik, hem duyguları doğru ifade edemeyen, hem de dinleyicisinin duygularına hitap edemeyen iyi müzik dışı bir yapıya dönüşür, varlığının önemini kaybeder ve değersizleşir. “Müzik Kayıtları” metninde de somut örnekleri verilen pek çok müziğin, nesiller aracılığıyla aktarılamaması ve zaman içinde kaybolup gitmesinin temel sebebi budur.

Üstlendiği önemli görevlerden ve temel amaçlarından uzaklaşan müziğin, zaman içinde yapaylaşarak yok olması kaçınılmazdır. Temelde yalnızca eğlence amaçlı üretilen ve sadece üretildiği dönemi etkisi altına alarak gelecek nesillere aktarılamayan müzikler, “Müzik Kayıtları” metninde Suyue kapsamına alınmıştır. Daha çok popüler müzik kategorisini oluşturan Suyue (俗樂), Zhou Dönemi beyliklerinin çoğunda tercih edilmekle birlikte, eğlenceden başka amaç taşımaması ve insana olumlu hiçbir özellik kazandırmaması sebebiyle dönem düşünür ve aydınlarının ağır eleştirilerine maruz kalmıştır. Suyue’nin aksine, eski hükümdarlar dönemine ait olmakla birlikte, dinleyicisine doğru mesajlar veren ve olumlu özellikler kazandıran müzikler, nesillerce aktarılarak klasikleşmiş ve Yayue (雅樂) kapsamına alınmışlardır.

Genellikle iyi-kötü müzik standartlarıyla paralel olarak algılanan Yayue (klasik müzik) ve Suyue (popüler müzik); “Müzik Kayıtları” metninde daha çok insan duygularında oluşturdukları denge ve uyum çerçevesinde

değerlendirilmektedir. İnsanda sevinç, hüznün, neşe, keder gibi duyguları belli bir dengede ortaya çıkarabilen ve insanın bu dengeli duygular aracılığıyla dış dünyayla uyumlu ilişkiler kurmasını sağlayabilen müzikler Yayue; insan duygularını dengelemeyi başaramayan ve dış dünya ile uyumunu bozan müzikler ise çoğunlukla Suyue kapsamına alınmıştır.

İnsan kalbinin direkt ifadesi olan *müzik* ve ifade sürecinde müziğe eşlik eden *dans* bir araya geldiğinde, içerisinde bir hikâye barındıran ve hikâyesinde dinleyicisine mesajlar veren bir performans dönüşmektedir. Günümüz şartlarıyla düşünüldüğünde, yaygın olan bakış açısına göre; bir performansta öncelikle hikâye oluşmaktadır. Oluşan hikâyenin izleyicilere aktarılabilmesi için, hikâyeye hareketlerle şekillenen danslar ve sonra da müzik ve müzik enstrümanları eklenmekte ve performans tamamlanmış bir ifade aracına dönüştürülmektedir. Diğer bir deyişle performansta, müzik dansa, dans ise hikâyeye eşlik etmektedir. Ancak "Müzik Kayıtları" metninde bu durum terse dönmüştür. Müzik hiçbir performansın eşlik edeni değil, aksine başrolüdür. İnsan kalbinde oluşan duygular önce müzikle eşleşir ve ortaya çıkar, dans ise müziğin ifadede yetersiz kaldığı noktada devreye girerek ifadenin tamamlayıcı rolünü üstlenmektedir.

"Müzik Kayıtları" metnine göre; içsel ifade (內在表達) her zaman dışsal ifadeden önce gelerek(外在表達) ona temel oluşturmaktadır. Duygular her zaman temeldir; onu sırasıyla ses ve hareketler takip eder. Bu tıpkı insan kalbi ile zihni arasındaki ilişkiye benzemektedir. İnsan kalbini etkileyen duygular, insan zihnini harekete geçirerek, kişinin dış dünyasını şekillendirmesine katkı sağlar. Böylece insan kalbi, kendi ürünü olan medeniyet ile etkileşim kurar ve kendi için, kendi doğasına en yakın, en ideal olan yaşam standartlarını oluşturur. Bu ilişkinin yönü tersine döndüğünde, insan ürünü olan medeniyet insana göre şekillenmez; insan, kendi ürünü olan medeniyetin kontrolüne girerek kendini ona göre şekillendirir. Bu durum da, insanı kendi doğasından uzaklaştırarak, kendi için en ideal yaşamı kurma şansını elinden almaktadır.

Kaynakça

- Cai Zhongde, *Zhongguo Yinyue Meixue Shi*, Pekin: Beijing Renmin Yinyue Chuban She, 2010.
- Gonca, Ünal Chiang. "Çin Klasik Müzik Kayıtlarına Göre Antik Çin'de Müziğin Toplumsal Fonksiyonu". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*. 39/68 (2020): 60-80.
- Lin Mingzhao, *Xian Qin Dao Jia De Li Yue Guan*, Taizhong: Wu Nan Tushu Chuban, 2007.
- Özerdim Muhaddere, *Büyük Bilgi ve Müzik Hakkında Notlar*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1963.
- Shi Zuocheng, *Zhongguo ZhaxueJingshen Shuoyuan*, Taipei: Li De Chuban She, 2006.
- Inayat, Khan. *Müzik, İnsan ve Evren Arasındaki Köprü*. Çev.,Kaan H. Ökten-Tuğrul Ökten. İstanbul: Arıtan Yayınevi, 1994.

- Xie Bingying, *Sishu Duben*, Taipei: Sanmin Shuju, 2003.
- Zhang Yinshu, *Liji Sixiang Conglun*, Taipei: Furen Daxue Chuban She, 2006.

İnternet Kaynakları

- Zdic. "Han Dian: Ton". Son güncelleme 30 Eylül, 2020, <https://www.zdic.net/hans/>.
- Ctext. "Liji Yueji 禮記·樂記". Son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/liji/yue-ji>.
- Ctext. "Lunyu 論語". Son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/analects>.
- Ctext. "Mengzi 孟子". Son güncelleme 30 Nisan, 2020, <https://ctext.org/mengzi>.
- Mozaik:"Müzik Terimleri Sözlüğü:Ton". Son güncelleme 29 Eylül, 2020. <https://www.mozaik-koeln.com/tr/Kutuphane.shtml>.
- Ctext. "Xunzi 荀子". Son güncelleme 30 Nisan, 2020. <https://ctext.org/xunzi>.
- Ctext. "Zhongyong 中庸". Son güncelleme 30 Nisan, 2020. <https://ctext.org/liji/zhong-yong>.